

JOCUL ȘI ROLUL LUI ÎN DEZVOLTAREA COPILULUI

Lect. univ. dr. Teodora DOMINTEANU
Academia de Studii Economice din București

Abstract

Children are growing up in a rapidly changing world characterized by dramatic shifts in what all children are expected to know and be able to do. Consequently, students have less time and opportunity to play than did children of previous generations. Few would disagree that the primary goal of education is student learning and that all educators, families, and policymakers bear the responsibility of making learning accessible to all children. Decades of research has documented that play has a crucial role in the optimal growth, learning, and development of children from infancy through adolescence. Yet, this need is being challenged, and so children's right to play must be defended by all adults, especially educators and parents. The time has come to advocate strongly in support of play for all children.

Keywords: play, child, children games, socialization

Jocurile și distracțiile sunt mai intense la vârstele copilăriei și tinereții. Copiii de vârstă preșcolară se joacă tot timpul. Aceasta le conferă conduitei lor multă flexibilitate și, mai ales, le dezvoltă imaginația și creativitatea; tot prin joc este exprimat și gradul de dezvoltare psihică. Spunem de multe ori: „Se comportă ca un copil” sau „Parcă nu e maturizat”; aceasta datorită unei exagerate antrenări în distracții care conduce la o personalitate nematură, puerilă.

Jocul presupune un plan, stabilirea unui scop și a anumitor reguli pentru a realiza în final o anumită acțiune ce produce satisfacție. Prin joc se afirmă eul copilului, personalitatea sa. Adultul se afirmă prin intermediul activităților pe care le desfășoară, dar copilul nu are altă posibilitate de afirmare decât prin joc. Mai târziu, el se poate afirma și prin activitatea școlară valorificată prin note, acestea se sumează în medii, rezultatul final al învățării fiind tardiv din punctul de vedere al evaluării, pe când jocul se consumă ca activitate creând bucuria și satisfacția acțiunii ce o cuprinde.

Copiii care sunt lipsiți de posibilitatea de a se juca cu alți copii de vârstă asemănătoare fie din cauză că nu sunt obișnuiți, fie din cauză că nu au cu cine, rămân nedezvoltați din punct de vedere al personalității. Jocul oferă copiilor o sumă de impresii care contribuie la îmbogățirea cunoștințelor despre lume și viață, totodată îi mărește capacitatea de înțelegere a unor situații complexe, creează capacități de reținere stimulând memoria, capacități de concentrare, de supunere la

anumite reguli, capacități de a lua decizii rapide, de a rezolva situații-problemă, într-un cuvânt îi dezvoltă creativitatea. Fiecare joc are reguli. Atunci când un copil vrea să se joace cu un alt grup de copii, el acceptă regulile în mod deliberat, voit. Cu alte cuvinte, acesta va accepta normele stabilite, adoptate și respectate de grupul respectiv înainte ca el să intre în joc.

Pentru omul adult, jocul provoacă plăcere, distrează, amuză, contribuind mai ales la reenergizarea sa. Contribuie decisiv și la înlăturarea oboselii, fiind, în acest caz, un element de psihoterapie.

Pentru copil, jocul presupune, de cele mai multe ori, pe lângă consumul nervos, chiar și la cele mai simple jocuri, și efort fizic. La persoanele adulte acesta lipsește cu desăvârșire. Vom vedea foarte des copii jucând fotbal sau plimbându-se cu bicicleta, și nu jucând table sau șah pe o bancă dintr-un loc liniștit, așa cum fac, de obicei, adulții.

Unele jocuri sunt complicate, altele sunt mai simple. În funcție de vârstă și de capacitatea de înțelegere și acțiune, copilul manifestă preferințe diferite pentru joc, pe măsura trecerii de la o etapă la alta a dezvoltării psihice. Copilul mic tinde să participe la jocurile celor mari, dar de multe ori nu reușește să se integreze condițiilor impuse de joc. Un copil cu o personalitate puternică nu se resemnează, ci depune eforturi pentru a face față. Ceilalți, cu o personalitate mai slabă, renunță, spunându-și „Ei sunt mai mari...eu sunt mic...”. Pentru copiii mai mari jocurile ușoare nu prezintă interes pentru că nu le oferă posibilitatea de a se antrena, de a-și etala puterile în fața colegilor lor de joc.

Există câteva lucruri de remarcat: în primul rând, jocul fortifică un copil din punct de vedere fizic, îi imprimă gustul pentru obținerea performanțelor, precum și mijloacele de a le realiza. În al doilea rând, jocul creează deprinderi pentru lucrul în echipă, pentru sincronizarea acțiunilor proprii cu ale altora, în vederea atingerii unui scop comun. În al treilea rând, jocul provoacă o stare de bună dispoziție, de voie bună, oferindu-i omului posibilitatea de a uita, pentru un timp, de toate celelalte și de a se distra, dându-i parcă mai multă poftă de viață.

După *J. Huizinga*, jocul este o acțiune specifică, încărcată de sensuri și tensiuni, întotdeauna desfășurată după reguli acceptate de bunăvoie și în afara sferei utilității sau necesității materiale, însoțită de simțăminte de înălțare și de încordare, de voioșie și destindere.

Jocul este o acțiune fără utilitate imediată, este generator de distracție și reconfortare, de sentimente de plăcere și de bucurie. Datorită spontaneității, jocul reclamă o îmbinare armonioasă între cerințele situației de joc și aptitudinile celor care se joacă.

Chateau spune că jocul oferă posibilitatea apariției unor potențialități care se concretizează selectiv și astfel apare ideea că jocul este o pregătire pentru muncă. *Leontiev* susține că jocul este o modalitate de exprimare a vieții psihice, mai ales la vârsta preșcolară, de exercitare a personalității: originea jocului rezultă din decalajul dintre cerințele mediului extern și posibilitățile copilului.

Jocul, ca activitate didactică specifică, îndeplinește multiple funcții: de

distracție, de creativitate în conformitate cu vârsta, în final – de modelare și formare a personalității copiilor. Încorporate în activitățile didactice, elementele de joc imprimă un caracter mai viu și mai atrăgător, aduc varietate și o stare de bună dispoziție, de veselie, de destindere, prevenind apariția oboselii.

În procesele de interacțiune din cadrul jocului au loc procese de învățare, importante pentru dezvoltarea socială, cognitivă și psihomotorie. Jocul pleacă de la ideea că are un scop, dar este deschis modificărilor, finalul său nefiind previzibil. Nivelul jocului exprimă nivelul dezvoltării psihice a copilului, dar jocul este și un stimulator principal al dezvoltării psihice, confirmând, și prin aceasta, locul lui fundamental în viața preșcolarului.

Psihologia copilului oferă tabloul general al fiecărei vârste și metodele de investigare biopsihică. Numai practica organizată pe baze științifice dă posibilitatea să se compare rezultatele obținute în cadrul real al evoluției copilului. Învățătorul abilitat știe că nu se poate bizui numai pe specificul unei singure metode. El va îmbina, în primul rând, observarea conduitei generale a copilului cu metoda biografică.

Metoda biografică dobândește mai multă însemnătate către sfârșitul clasei a III-a–a IV-a, când personalitatea copilului a prins contur semnificativ și evenimentele din viața personală au avut un anumit impact asupra evoluției sale.

Școlăritatea mică sau cea de-a treia copilărie coincide cu durata primului ciclu de instrucție școlară, perioadă în care se acumulează cunoștințe și se formează capacități psihice de bază care sunt deosebit de semnificative pentru următoarele etape privind viitorul profesional, chiar pentru toată viața. De aceea, sprijinirea de către familie și școală a dezvoltării tuturor posibilităților acestui stadiu trebuie să fie o preocupare centrală.

Adaptarea la mediul școlar implică anumite modificări, și anume: modificări în programul zilnic, adaptarea la programul și tipurile de activități școlare, schimbarea educatorului, acum elevii vor avea un învățător, se schimbă relațiile cu bunicii; dar modificările nu apar numai pe plan social-moral, ci și pe plan fizic. Două aspecte importante ale dezvoltării fizice sunt creșterea în înălțime și în greutate. Între 6 ani și 9 ani băieții iau în greutate aproximativ 9 kg, iar fetele 12 kg; în ceea ce privește creșterea în înălțime, băieții cresc cu aproximativ 19 cm, iar fetele cu 20 cm.

Din punct de vedere al dezvoltării psihice a școlarului mic, observăm că atenția este o condiție necesară în desfășurarea optimă a tuturor proceselor informaționale. O însușire importantă a atenției, care se modifică pe parcursul învățământului primar, este volumul acesteia.

La vârsta școlărității mici asistăm și la dezvoltarea majoră a limbajului, la îmbogățirea vocabularului. Toate aceste aspecte sunt influențate puternic de chiar însușirea scrisului și a cititului. Acest proces este principalul aspect al transformărilor privind limbajul între 7 și 10 ani.

O altă schimbare fundamentală, care se petrece în planul gândirii odată cu intrarea în cea de-a doua copilărie, este dobândirea caracterului în funcționarea ei.

J. Piaget care a studiat sistematic stadiile inteligenței umane, consideră că «...perioada dintre 7-8 ani și 11-12 ani este cea a desăvârșirii operațiilor concrete...».

Prin urmare, în cursul acestui stadiu au loc o serie de schimbări și modificări din toate punctele de vedere. Copilul începe să înțeleagă că o normă, o regulă este produsul înțelegerii între oameni și că ea poate fi modificată dacă toți sunt de acord. El exersează o experiență a participării la elaborarea normelor grupului și a controlării îndeplinirii lor și, totodată, a autoreglării în acord cu ele. Se pregătește astfel de autonomia normală care va fi atinsă în următoarele stadii. *P. Osterrieth* subliniază: «...în grup și numai în grup copilul poate face experiența reciprocității și a solidarității atât de esențiale pentru dezvoltarea sa mentală și pentru echilibrul său viitor (3, p. 119).»

Complexitatea dezvoltării psihice în această etapă conferă școlii un rol special. Fără a subestima importanța mediului familial, care rămâne considerabilă, rolul activității școlare este hotărâtor.

Educația urmărește să stimuleze natura umană, să dezvolte atât calități generale ale speciei umane, cât și potențialități cu care este înzestrată. Oamenii astfel educați urmează să-și desfășoare activitatea în societate, să-și exercite anumite roluri sociale. În mod obiectiv, asemenea roluri se multiplică, se diferențiază și ierarhizează de la o etapă la alta a dezvoltării societății. Educația trebuie să răspundă acestor cerințe sociale.

Urmărind integrarea omului în societate, educația se preocupă în aceeași măsură de formarea personalității, ale cărei trăsături îi vor permite fiecărui om să asimileze în mod creator valorile sociale, subordonându-se imperativelor acestora, dar contribuind, în același timp, la depășirea și dezvoltarea lor în concordanță cu sensul general al dezvoltării sociale.

Dezvoltarea psihică este rezultatul interacțiunii dintre factorii interni și externi, de aceea se consideră că, în cadrul acestor factori, educația deține rolul conducător datorită specificului acțiunii sale ce se manifestă nu numai direct, ci și indirect, prin intermediul celorlalți factori.

Educația își creează ea însăși premisele eficiente prin elaborarea unor condiții interne favorabile.

Ca factor extern, educația contribuie la declanșarea și intensificarea luptei dintre contrarii, furnizând în același timp și mijloacele necesare pentru depășirea și rezolvarea unor contradicții interne, pregătind totodată terenul în vederea apariției altora, procesul continuându-se la infinit. Educația nu numai că oferă ceea ce urmează să se asimileze, dar se preocupă în plus de modul «cum să se asimileze», de conștientizarea necesității de a învinge anumite obstacole.

Școala contribuie la stimularea și consolidarea tuturor aspectelor pe care le implică cele trei dimensiuni: intelectuală, afectivă și relațională.

Activitatea care declanșează și stimulează dezvoltarea întregii personalități este procesul de învățământ. Organizarea și metodică acestuia urmează să țină seama de caracteristicile acesteia.

Jocul are un caracter universal, fiind o manifestare la care este evidentă o luptă a contrariilor, un efort de depășire, având rol de propulsare în procesul obiectiv al dezvoltării; jocul este o realitate permanentă, cu mare mobilitate pe scara vârstelor. Evoluția sa în raport cu dezvoltarea preșcolară sau școlară este mică, cu alte activități umane, cu unele mecanisme ale vieții sociale, îi determină, în diverse momente, locuri și roluri diferite, dar este cert faptul că nu lipsește, indiferent de vârsta omului.

Jocul din cadrul perioadei preșcolare se schimbă în perioada școlară mică și se transformă în joc didactic. El este cel care îmbină elementele distractive cu cele de muncă, de învățare.

Rolul și importanța jocului didactic constă în faptul că el facilitează procesul de asimilare, fixare și consolidare a cunoștințelor, iar datorită caracterului său formativ influențează dezvoltarea personalității copilului.

Jocul didactic este un important mijloc de educație intelectuală care pune în valoare și antrenează capacitățile creatoare ale școlarului. El este folosit pentru cunoașterea realității pe o cale mai accesibilă, deoarece copiii descoperă unele adevăruri noi pentru ei, angajându-se în eforturi de gândire ce le oferă satisfacții. Ei sunt participanți nemijlociți la propria formare și, antrenați în joc, sunt capabili să depună eforturi mari pentru îndeplinirea sarcinilor date. Totodată, jocul didactic contribuie la dezvoltarea judecății, memoriei, atenției, spiritului de observație, la cultivarea obișnuinței cu munca intelectuală și cea independentă. El constituie un mijloc și un procedeu deosebit de valoros de acumulare de noi cunoștințe, de echilibrare a procesului de învățare și a activității de joc, putându-se desfășura atât în cadrul activităților libere, cât și în cadrul celor comune. Este un prilej de a completa unele lacune, de a asimila și de a folosi cunoștințe noi, de a-și dezvolta limbajul fonetic, lexical, gramatical.

BIBLIOGRAFIE

1. Crețu, E., *Psihopedagogia școlară pentru învățământul primar*, Editura Aramis, București, 1999
2. Nicola, I., *Tratat de pedagogie școlară*, Editura Aramis, București, 2000
3. Osterrieth, P., *Introducere în psihologia copilului*, E.D.P., București, 1976
4. Crețu, T., *Psihologia vârstelor*, Editura Credis, București, 2001
5. Șchiopu, U., Verzea, E., *Psihologia vârstelor*, E.D.P., București, 1995